

DİŞHEKİMİNİN VE DİŞHEKİMLİĞİNİN ARTAN ÖNEMİ

Ağız ve Diş Sağlığı, DSÖ'nün açıkça itiraf ettiği gibi global sağlık ajandasında uzun yıllar yer almamıştır. 2011 BM Üst Düzey Sağlık Politikaları Deklarasyonu, 2013 İstanbul Deklarasyonu, 2020 FDI Vizyonu gibi uluslararası stratejik belgelerin yayınlanması ile Ağız(oral) Sağlığı ülkelerin sağlık politikaları içinde tartışılmaya başlanmıştır. FDI, WHO; NCD Alliance ve World Health Professions Alliance ile birlikte çalışmalar yürüterek özellikle ağız(oral) hastalıklarının Bulaşıcı Olmayan(NCD) Hastalıklar (kalp ve damar, üst solunum yolu hastalıklar, diyabet, kanser gibi..) ile aynı risk faktörlerine sahip hastalıklar grubuna alınmasına ve sağlık stratejilerinin bu görüş temelinde şekillendirilmeye başlanmasına çalışılmaktadır ki, bu girişimler mesleğimiz açısından paradigmatik bir değişimin başlangıcı olduğu gibi bu süreç devam etmektedir. DS örgütünün Bulaşıcı Olmayan Hastalıkları (BOH) 21.yüzyılda insanlığın sağlık alanında ki başlıca sorunlardan biri olarak görüyor olması ve bu hastalıklar ile birlikte değerlendirilen ağız hastalıklarını, dünya nüfusunun yaklaşık yarısını etkilemesi nedeniyle BOH'lar ile birlikte mücadelede ön sırada yer vermesine neden olmaktadır. BM'in Sürdürülebilir Gelişim Hedeflerinde ülkelerin sağlık politikaları içinde sağlık ekonomilerinin birlikte düşünülmesi çerçevesinde oral sağlığın yeri her geçen gün daha fazla değerlendirilmektedir.

DSÖ verilerine göre ağız hastalıkları dünya da yaklaşık 3.5 milyar insanı etkilerken, Kardiyovasküler hastalık sayısı 522 milyon, diyabetli vaka sayısı 458 milyon, kronik göğüs hastalıkları sayısı 453 milyon olarak tahmin edilmektedir. Diş çürüğü artış hızı %120 ile en yüksek Afrika bölgesinde olmakla birlikte, diğer bölgelerde ki artış ortalaması %46 olarak bulunmuştur. 1990-2019 yılları arasında özellikle düşük ve orta ekonomik gelire sahip ülkelerde periodontal hastalıklar ise ikiye katlanmıştır. Bu sayılar üzerinden yapılan hesaplamada BM üyesi 194 ülkede 2019 yılında ağız hastalıklarından meydana gelen ekonomik kayıp, 323 milyar üretim kaybından ve 387 milyar ise ağız hastalıklarının tedavi giderlerinden olmak üzere toplam da 710 milyar US Dolar olarak bulunmaktadır. Ağız hastalıklarının maliyeti sadece ülke hükümetleri için değil global ekonomi için de çok yüksektir, ki başta düşük gelirli ülkeler olmak üzere bütün ülkelerin sağlık ekonomilerine ciddi yük olduğu ve bütçeye kaynak oluşturmada ciddi zorluklar yaşattığı bilinen bir gerçektir.

DSÖ, ağız hastalıklarından meydana gelen üretim kaybının dünya da mental (demans, alzheimer gibi) hastalıklardan oluşan üretim kaybına eşdeğer olduğunu belirtmektedir. Refah düzeyi yüksek AB ülkelerinin birçoğunda dahi ağız hastalıkları için yapılan harcamalar hemen diyabet ve kalp hastalıkları için yapılan harcamalardan sonra gelmekte olsa bile, ağız sağlığı erişiminde ve hizmet alımında yetersizliklerden, eşitsizliklerden bahsedilebilmektedir. Bugüne kadar uygulanan düşük etkili (verimsiz) yönetim stratejilerinin yüksek maliyetli sonuçları nedeniyle, ağız hastalıkları çözüm bekleyen birçok sağlık sorunun başında gelmektedir. Bu nedenlerle DSÖ Global Ağız Sağlığı Aksiyon 2023 planında yer aldığı gibi hükümetler bundan böyle Ağız Sağlığı Politikalarını Ülke Sağlık Politikaları içinde planlamak durumundalar. Ülkeler sağlık politikalarını bu strateji doğrultusunda bütüncül bir yapılandırma temelinde oluşturulmak zorunda kalacaklardır.

Bu durum bir taraftan insanoğlunun sağlıklı olma halini korumada ve bunu sürdürmesinde ağız-diş sağlığının ne kadar vazgeçilmez olduğunu göstermektedir. Bilimsel yayınlarda ki sağlıklı bir ağızın kalp, üst solunum yolu hastalıkları, diyabet ile demans ve hamileliğin sağlık çıktılarını olumlu yönde etkileyebildiği yönünde artan sayıda bulguya rastlanması; diğer taraftan BM'in sürdürülebilir sağlık hedeflerinin oluşturulmasında planlı koruyucu dişhekimliği uygulamalarının ülkelerin sağlık ekonomisine pozitif katkısının özellikle vurgulanması, dişhekiminin ve koruyucu dişhekimliğinin önemini artmasına yol açmaktadır.

Dışhekimleri bugün ağız sağlığı sorunlarının çözümünün yanı sıra muayenelerinde hastalarının sistemik hastalıklar dahil birçok sağlık sorununun erken teşhisinde ve izlenmesi ile korunmasında ön hat sağlık çalışanı olarak görülmektedir. Bu nedenle her dışhekim 5 senelik bir yüksek lisans eğitimi sürecinde kendisine ağız doktoru yetkinliğinde bilgi ve profesyonel becerilere sahip olması sağlanarak mezun edilmelidir.

Profesyonel yaşamı boyunca Dışhekimleri, birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi zorunlu/gönüllü ama sertifika esaslı yapısal sürekli eğitim programlarına katılarak bilgi ve yetkinliğini sürekli geliştirilmelidir. Dışhekimlerinin kredilerinin meslek örgütü tarafından kaydı tutulmalıdır. Her dışhekim en yüksek adanmışlık duygusuyla mesleğinin yukarıda ifade edilen hedefler doğrultusunda geliştirilmesi çalışmalarında yer almalıdır.

Günümüz de dışhekiminin sorumluluğu büyük bir değişim göstermekte ve kapsama alanı genişlemektedir, kliniğinde hastalarına iyi ağız-dış sağlığı hizmeti verebilecek yetkinlikte teknik ve spesifik bilgiye sahip olurken aynı zamanda FDI Dünya Dışhekimliği Kongresi 2024 İstanbul'da vurgulandığı gibi sosyal bilgiler ve aşağıda sayılan konularda bilgi ve yetkinliğini de geliştirmelidir:

- Sağlık sistemi içinde hizmet veren tüm sağlık profesyonelleri arasında ki kooperasyonun güçlenmesi,
- Bulaşıcı olmayan hastalıkların (NCD) ağız hastalıkları ile ortak risk faktörlerinin içselleştirilmesi konusunda yetkinliğini geliştirecek bilimsel bilgi içerikli sürekli eğitim etkinliklerini yakından takip etmesi,
- Bu ortak risk faktörlerin ve sosyal eşitsizliklerin etkisini minimuma indirmek için bireysel olarak ve de diğer sektörlerle birlikte farkındalık yaratmak, bilgilendirmek ve koruyucu girişimlerde yer alma sorumluluğu göstermesi ve bununla bağlantılı olarak, sigara içilmesinin durdurulması, zararlı alkol ve şeker kullanılmasına yönelik girişimlere, reklam önlemleri alınmasına ve bunların vergilendirilmesi konularında öncü çalışmalar içinde aktif olması istenmektedir.

Prof. Dr. Taner Yücel
TDB Akademi Başkanı